

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรพื้นบ้านของชุมชนปกากะญอ
บ้านแม่แฮน้อย อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

รानी อุปรา

วิทยานิพนธ์นี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
(เกษตรศาสตร์)

สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กันยายน 2547

ISBN 974-9806-83-2

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรพื้นบ้านของชุมชนปกากะญอ
บ้านแม่แฮน้อย อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

รानी อุปรา

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์)
สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

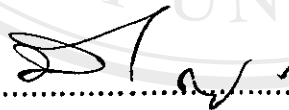
.....ประธานกรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อารณ โอภาสพัฒนกิจ

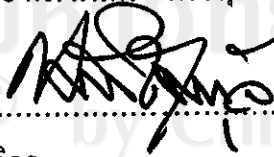
.....กรรมการ

ศาสตราจารย์ ดร. พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์

.....กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนต์รี กรรพุมมาลัย

.....กรรมการ

นายเลิศฤกษ์ ฤทธิเนติกุล

16 กันยายน 2547

© ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

นักเขียนท่านหนึ่งเคยกล่าวไว้ว่า “หากคุณอยากสร้างเรือสักลำ จงอย่าเที่ยวระดมผู้คนไปเก็บไม้ หรือมอบหมายหน้าที่ต่อเรือให้พวกเขา แต่จงสอนให้เขามีความปรารถนาในความกว้างไกล ไร้ขอบเขตของผืนน้ำทะเล” ผู้วิจัยได้เรียนรู้และเข้าใจความหมายดังกล่าวอย่างชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ จากการทำวิจัยในครั้งนี้ด้วยความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อารมณ์ โอภาสพัฒนกิจ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ฝึกฝน ให้แนวทาง และข้อคิดในการทำวิจัยที่ผ่านมาอย่างสม่ำเสมอด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเป็นกันเอง ตลอดจนให้คำแนะนำปรึกษาในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ กรรมการและที่ปรึกษาที่เปิดโอกาสให้เรียนรู้และทำวิจัยในสิ่งที่สนใจ ตลอดจนให้คำแนะนำปรึกษาในเรื่องการเขียนวิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนตรี กรรพุมมาลย์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ คุณศิริวิภา กรรพุมมาลย์ ที่กรุณาให้คำแนะนำปรึกษา ข้อคิด ข้อเสนอแนะที่มีค่า ยิ่งโดยเฉพาะมุมมอง ทฤษฎีทางค่านิยม ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำมาใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ได้มากมาย

ขอกราบขอบพระคุณคุณสุวิภา ฤทธิเนติกุล ที่ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ มุมมองในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตลอดจนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำวิจัยครั้งนี้ด้วยดีมาโดยตลอด

ขอขอบคุณ คุณกรองกาญจน์ กาญจนวิบูลย์ เพื่อนร่วมวิจัยที่ร่วมทุกข์ ร่วมสุข และร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในมุมมองที่แตกต่าง ขอขอบคุณ พี่อิม ปอ พี่นิก พี่อาร์ท ที่เข้ามาร่วมเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และให้ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย ตลอดจนดูแลทีมวิจัยด้วยดีเสมอมา

ขอขอบคุณแกนนำเยาวชนและทีมวิจัยชุมชนบ้านแม่แฮน้อย ไกด์ มงคล สมพร ริพอ นู๋ ฟู จอทะเละ ธิฐู ธิฐู สุภา สุขศิลป์ วากา น้องเฟิร์น อ้ายจะนะ อ้ายสงวน อ้ายศักวะ อ้ายธงชัย อ้ายบุญชัย อ้ายเจ อ้ายทะเลพอ อ้ายจรัส อ้ายคำมุล อ้ายจันทร์คำ ดิฑู แอะ โป ศิริรัตน์ นิเวศน์ โยดี แผลา ชิดขไม อารีรัตน์ เจริญ ประยูต เด็กในชุมชนทุกคน โม ปา พะดี มือกา เจ๊ะ และชาวบ้านแม่แฮน้อยทุกท่านที่ไม่สามารถเอ่ยนามในที่นี้ได้หมดที่เอื้อเพื่อแหล่งพักพิงท่ามกลางธรรมชาติที่สดชื่น อาหารที่ อิ่มหนำสำราญ น้ำใสใจจริง รวมถึงมอบประสบการณ์ที่มีค่าอย่างยิ่งในชีวิตให้แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบคุณ พรชัย กาช่วย เจาะศักดิ์เกร่อ อ้ายดวงทิพย์ อ้ายอำพล มอร์แซร์ สมบัติ อรุณ น้องแอ้ โจอี้ น้องอ้อย พี่พิมพ์ภา น้องแจ น้องไก่อ๋ อ้ายธานีทร์ ครูสมหวัง พ่อหลวงสะเอทุ ชินู๋ ไมตรี

ยอด ชาวบ้านแม่แฮเหนือ ป่าเกี๊ยะ ห้วยขมิ้นใน ห้วยขมิ้นนอก และหมู่บ้านใกล้เคียงทุกท่านที่ให้ข้อมูล และเข้ามาร่วมเรียนรู้ในการทำกิจกรรมของโครงการวิจัยร่วมกับชาวบ้านแม่แฮน้อย

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮทุกท่าน อาจารย์ตั้ง อาจารย์คู่ อาจารย์เล็ก พี่วสันต์ พี่เป็ยก พี่บุญชู เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยบ้านแม่แฮเหนือ และครูโรงเรียนบ้านแม่แฮเหนือทุกท่าน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ฝ่ายวิจัย เจ้าหน้าที่ฝ่ายงานเสริมสร้างจิตสำนึก และโครงการประเมิณทรัพยากรน้ำแบบผสมผสาน มูลนิธิโครงการหลวงทุกท่าน พี่ป๋ม พี่ปา น้องแอ็ค น้องแนน อ่อน นก ที่กรุณาให้ข้อมูล ข้อคิดเห็น คำแนะนำปรึกษาอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน คณะเกษตรศาสตร์ มข. เป็นอย่างสูง ที่ให้โอกาสในการเรียนรู้งานวิจัยชาวบ้าน โดยให้ทุนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณพี่เลี้ยง ที่ปรึกษาโครงการวิจัยทุกท่าน พี่ไผ่ น้องเอียง พี่แอม พี่ภา พี่เอ พี่เม้าท์ หลวงพี่ พี่จิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิจัยทุกๆ ท่านที่ไม่สามารถเอ่ยนามในที่นี้ได้หมด

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทุกท่านที่ให้ความรู้ คำแนะนำในการศึกษาแก่ผู้วิจัย ด้วยดีเสมอมา ขอขอบคุณเพื่อนๆ นักศึกษาปริญญาโท รหัส 44 ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จได้ด้วยดี โดยเฉพาะคุณจงกลณี ดวงตะวัน ที่ให้ที่อาศัยพักพิงในช่วงเขียนวิทยานิพนธ์แก่ผู้วิจัย

ขอขอบคุณ พี่สาว ชิมมี อุปรา โรชนี อุปรา วิณา อุปรา น้องสาว พิชญา อุปรา จิราภรณ์ อุปรา และน้องชาย ศิวะ อุปรา คุณอาราตรี คุณป้าเป็ยรี ตลอดจนญาติพี่น้องทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอดจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และขอระลึกถึงคุณบิดา-มารดา นายเปรา อุปรา และนางมณี อุปรา ที่ได้เลี้ยงดู ให้ความรักความอบอุ่น อบรมสั่งสอนให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิต เป็นกำลังใจ และมอบโอกาสทางการศึกษาให้ผู้วิจัย อดทนรอคอยความสำเร็จของผู้วิจัยเสมอมา โดยเฉพาะช่วงเขียนวิทยานิพนธ์ที่คุณแม่ผู้วิจัยด้วยดีมาโดยตลอดกระทั่งวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จ โดยสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอถือโอกาสกราบเท้าระลึกถึงพระคุณ

ท้ายที่สุด หากยังพอมีความดีงามเกิดขึ้นกับงานวิทยานิพนธ์เล่มนี้อยู่บ้าง ผู้วิจัยขออุทิศความดีงามเหล่านั้นให้แก่ พระตึนะเหลือ พระตึคำเหลือเป และยายสงวน ชาวบ้านแม่แฮน้อยผู้ล่วงลับ ซึ่งมีส่วนในความสำเร็จของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

รานี อุปรา